

УДК 021.61-028.27

В.Я. Воропаєва, к.т.н., доцент, професор кафедри автоматизації та телекомунікацій

Н.О. Ткаченко, аспірант

Донецький національний технічний університет

ул. Артема, 96, м. Донецьк, 83001, Україна

bibl@library.dgtu.donetsk.ua

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ ВНЗ НА НАУКОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ

У статті описані переваги розвитку ресурсів відкритого доступу, зокрема університетських репозитаріїв. Розглянуто основні етапи розвитку електронного архіву ДонНТУ (E-archive DonNTU) та його роль у підвищенні рейтингу Донецького національного технічного університету.

Повноцінну діяльність будь-якої організації вже неможливо уявити собі без використання новітніх технологій, зокрема мережі Інтернет. Надання вичерпної інформації про свою діяльність у всесвітній мережі відображається на успішності будь-якої організації. І університети не стали виключенням у цьому питанні. Організація власних веб-сайтів, розміщення інформації у соціальних мережах, онлайн-спілкування зі студентами виступило важливою частиною діяльності вузів. Але наразі з цим повсталася проблема створення об'єктивного рейтингу університетів, що враховує їх присутність в Інтернет. Саме тому, іспанська лабораторія Cybermetrics Lab навіть заснувала світовий рейтинг університетів Webometrics [3].

Зрозуміло, що на фоні цього і головне завдання кожного університету, тобто розвиток наукових досліджень, зазнає значних змін. Але актуальна в останні роки проблема недостатнього фінансування вітчизняних університетів та неможливість вченими отримувати свіжу інформацію, навпаки, призводять до занепаду науки. Для вирішення цієї проблеми відомими вченими по всьому світу був організований, так званий, «рух відкритого доступу» до якого приєднуються як відомі видавці, так і найбільші університетські бібліотеки.

Українські вчені також активно підтримують ідею відкритого доступу, тому організований у 2009 році на базі трьох університетів проект E-LibUkr «Електронна бібліотека: Створення центрів знань в університетах України» швидко знайшов прихильників по всій території України [2]. Донецький національний технічний університет приєднався до проекту у вересні 2009 року і, одразу, почав організацію репозитарію відкритого доступу. За рішенням адміністрації університету роботу з організації електронного архіву взяла на себе бібліотека.

Першорядним завданням бібліотеки було розроблення проекту-положення щодо функціонування архіву, визначення мети та завдань, створення структури репозитарію. Зручність структури архіву ДонНТУ полягає в точному повторенні ієрархічної структури університету, тобто репозитарій включає в себе фонди факультетів, фонд бібліотеки та підрозділи, що входять до складу

ДонНТУ. Кафедри університету представлені під фондами, що входять до складу фондів факультетів.. Кожна кафедра створює тематичні колекції, які визначаються відповідно до видів документів, що включаються до архіву (<http://ea.donntu.edu.ua>).

Вибір програмного забезпечення для створення архіву став головним технічним питанням для вирішення якого здійснювався аналіз існуючих ПЗ. Після вивчення досвіду багатьох організацій у цьому питанні, та зокрема українських, вибір зупинився на D-Space, а саме D-Space 1.5. Але з подальшим розвитком архіву почали з'являтися технічні помилки, тому у 2011 році було прийнято рішення перейти на версію D-Space 1.7, що має більше можливостей.

Наступним завданням до вирішення якого приступила бібліотека стало наповнення архіву якісними матеріалами. Згідно обраної політики права на додавання матеріалів мають лише зареєстровані користувачі, але переглянути структуру та матеріали архіву мають право усі користувачі. Для коректного занесення матеріалів на кожній кафедрі обирається відповідальний, що контролює якість матеріалів своєї гілки (надання матеріалу у відповідному вигляді – визначений формат файлу, повні метадані).

Але після вирішення першорядних організаційних та технічних питань, співробітники бібліотеки зіткнулись з більш складною проблемою - недовірою науковців до самої ідеї відкритого доступу. На фоні цього адміністраторами архіву було організовано декілька семінарів з роз'ясненням можливостей та переваг архіву, безперервно надаються індивідуальні консультації співробітникам університету, а у 2011 році підписано наказ про обов'язкове само архівування своїх робіт в репозитарії. Окрім цього кожної п'ятниці проводиться семінар з відповідальними кафедрами, розроблені рекомендації щодо поліпшення якості матеріалів та підвищення цитованості авторів ДонНТУ.

Окрім внутрішньої роботи зі вченими нашого університету, для просування ідеї відкритого доступу та підвищення рейтингу ДонНТУ у світі, було проведено ряд заходів: реєстрація електронного архіву в директоріях відкритого доступу DOAR, ROAR та українському OAI - харвесте, реєстрація політики обов'язкового самоархівування у проєкті ROARMAP, створення сторінки про електронний архів ДонНТУ в українській Вікіпедії (http://uk.wikipedia.org/wiki/Електронний_архів_ДонНТУ).

Усі проведені заходи позитивно відобразилися на статистиці архіву: на сьогоднішній день до складу архіву входить понад 20 тис. матеріалів і кожного дня колекції поповнюються новими. Завдяки семінарам та рекомендаціям скорочується кількість невірно занесених матеріалів, додаються нові види документів в архів. Статистичні дані щодо ефективності функціонування архіву свідчать про вірно обраний напрямок роботи: більше ніж 1,5 млн. переглядів користувачами різних країн світу, серед яких Україна, Росія, Казахстан, США, Польща, Германія та інші. А поступове зростання середнього часу перебування на сайті (з 35 секунд до 10 хвилин) свідчить про усвідомлене використання репозитарію для пошуку наукової інформації.

Плідна праця співробітників бібліотеки з вченими університету дозволила електронному архіву ДонНТУ зайняти гідне місце у рейтингу архівів. За результатами липневого рейтингу репозитаріїв Webometrics 2012 року архів ДонНТУ зайняв п'яте місце серед українських архівів та увійшов до п'ятиста світових репозитаріїв. Надання належної уваги розвитку та підтримці архіву протягом минулого року позитивно вплинуло на рейтинг Webometrics: за даними липня 2013 року E-archive DonNTU посів 4 місце серед українських інституціональних архівів та піднявся на п'ятдесят позицій у світовому рейтингу (335 місце) (рис. 1). Підвищення рейтингу електронного архіву суттєво вплинуло і на загальний рейтинг університету, за даними Webometrics ДонНТУ у 2013 році увійшов до 10 найкращих університетів України. Це свідчить про вірно обраний напрямок роботи щодо розвитку та підтримки E-archive ДонНТУ.

Ukraine

ranking	World Rank	Instituto	Size	Visibility	Files Rich	scholar
1	104	Kharkov National Academy of Municipal Economy Repository	350	333	98	26
2	131	Sumy State University Institutional Repository	139	429	62	44
3	302	Lviv Polytechnic National University Repository	85	782	144	119
4	335	Donetsk National Technical University Electronic Archive	242	677	149	218
5	340	Zhytomyr State University Library	415	712	352	106
6	465	Institutional Repository Ternopil National Pedagogical University V Hnatiuk	563	717	632	292
7	525	Kviv Mohyla Academy Institutional Repository	521	737	707	470
8	595	National University of Ostroh Academy Digital Repository	933	995	731	223
9	660	Institute of Biology of Southern Seas E-Repository	632	758	645	739
10	727	National University of Food Technologies Institutional Repository eNUFTIR	498	1286	324	238

Рис. 1 – Рейтинг репозитаріїв Webometrics

Бібліографічний список

1. Воропаєва, В.Я., Університетський Інтернет ресурс - інформаційний портал чи електронний репозитарій? / В.Я. Воропаєва, О.Я. Анопрієнко, Г.О. Петрова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Діяльність бібліотек ВНЗ у світлі модернізації вищої освіти", м. Севастополь, 19 - 21 травня 2009 р. // Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2009. - С. 69 - 71.

2. Ярошенко, Т.О «Проект «Електронна бібліотека: центри знань в університетах України» - інновації через співробітництво» / Т.О. Ярошенко.// Бібліотечний Вісник. – 2009. - № 3. – С. 3 – 5.

3. Ткаченко, Н.О. Розробка критеріїв для оцінки інформаційних наукових ресурсів в Інтернет /Н. О. Ткаченко// Наукові праці Донецького національного Технічного Університету. - Серія "Обчислювальна техніка та автоматизація." - Вип. 2(25). - Донецьк, ДонНТУ - 2013. - С. 136-143.